

**ik voel
dus
ik ben 8**

Theo Meereboer & Petra Bolhuis
Maieutiek 2016

Wie ben ik

- Scheiding bewust- onbewust
- Freudiaans is het de scheiding tussen wat ik weet over mijzelf en wat niet. Door begeleide introspectie kan ik daarvan meer tot bewustzijn brengen.
- Dat ontkent Damasio niet, maar hij zegt dat dat onbewust slechts een klein deel is van wat niet van onszelf weten (blz. 229)

maieutiek 2016-college8

Uitgebreid bewustzijn

- Er is een proto-zelf dat we gemeen hebben met de levende natuur, een kern-zelf dat we gemeen hebben met de meeste dieren en een autobiografisch zelf dat we gemeen hebben met de dieren die blijkgeven van zelfbewustzijn (spiegeltest) waarvan Damasio stelt dat die meer afhankelijk is van de omgeving dan van aanleg. (230)

maieutiek 2016-college8

Typisch menselijke vermogens

- Niet het uitgebreide bewustzijn of autobiografische zelf plaatst de mens op een aparte plek in de evolutie, maar het geweten stelt Damasio. (231)
- Solon 7de eeuw BCE 'Ken u zelf' (Delphi) hij somt de denkers van de axiale tijd op, zonder het zo te noemen. (323)

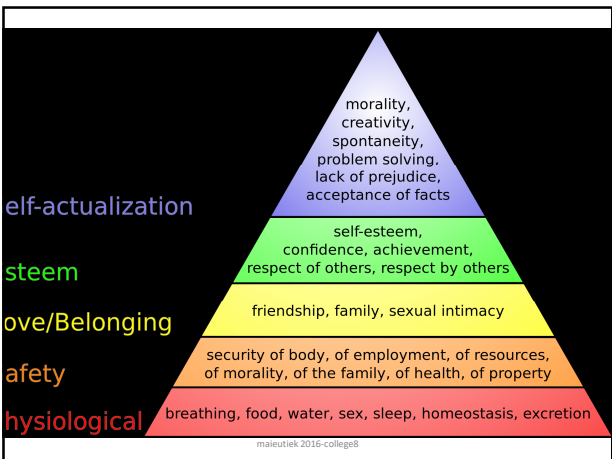

maieutiek 2016-college8

Adapting Kohlberg's chart of moral values development

Levels	Stages	Individual view	Collective view
Pre-conceptual morality	1. Right and wrong determined by prohibition and punishment	Can I avoid punishment?	Will we have to pay a ticket?
	2. Self-interest orientation	What's in it for me?	Does it pay for the benefit?
Conventional morality	3. Following social norms: Interpersonal agreement and conformity	I'm a good citizen	We are following the rules, as much as the others
	4. Law and order: Authority and social-order meaning orientation	I collaborate to maintain law and order	We follow right and law to guarantee order, profit and growing spaces
Post-conceptual morality	5. Social contract orientation and consciousness building	I disobey wrong rules and act consistently with my own principles	We should eliminate obsolete situations and wake up to promote general welfare.
	6. Universal ethical principles for mutual respect	I have an obligation to disobey unjust laws and commit myself to follow the ones that are grounded in justice and wellbeing.	Committed to overpass social conventions, to create a new common ground for justice and sustainability for next generations.

maieutiek 2016-college8

Geweten en 'goedheid'

- Geweten komt voor het eerst voor rond 300 BCE. Voor het overleven is goed beter best toereikend, maar dat is iets anders dan goed versus kwaad.

Goed = slagen, prestatie, het overleven dienend.

óf

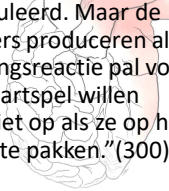
Goed = zuiver, zorgvuldig, voldoende aan normen en waarden.

maieutiek 2016-college8

Nuttig onbewustzijn

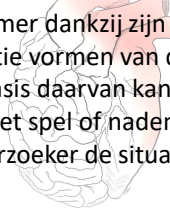
- “Tegen de tijd dat gezonde deelnemers consistent de goede kaartspelen gaan kiezen en de foute kaartspelen gaan mijden, hebben ze de situatie voor zichzelf nog niet bewust beschreven, of bewust een strategie geformuleerd. Maar de hersenen van deze deelnemers produceren al wel systematisch een huidgeleidingsreactie pal voor ze een kaart van een 'fout' kaartspel willen pakken. Zo'n reactie treedt niet op als ze op het punt staan een 'goede' kaart te pakken.” (300)

maieutiek 2016-college8

Nuttig bewustzijn

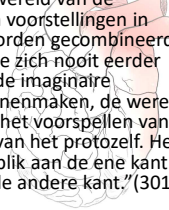
- “Dankzij zijn bewustzijn kan een deelnemer erachter komen of een strategie correct is, en zo niet, hoe die strategie te verbeteren valt. Bovendien kan een deelnemer dankzij zijn bewustzijn een representatie vormen van de context van het spel. Op basis daarvan kan hij besluiten te stoppen met het spel of nadenken over hoe hijzelf of de onderzoeker de situatie eigenlijk inschatten.” (300)

maieutiek 2016-college8

Bewust zijn heeft voordelen

“Wezens met een bewustzijn hebben echter een paar streepjes voor op wezens zonder een bewustzijn. De eerste kunnen namelijk de wereld van de automatische regulatie (de wereld van de elementaire homeostase, die is verstrengd met het proto-zelf) koppelen aan de wereld van de verbeeldingskracht (de wereld waarin voorstellingen in verschillende modaliteiten kunnen worden gecombineerd tot nieuwe voorstellingen van situaties die zich nooit eerder hebben voorgedaan). De wereld van de imaginaire scheppingen - de wereld van het plannenmaken, de wereld van het formuleren van scenario's en het voorspellen van de afloop - is verbonden met de wereld van het protozelf. Het zelfgevoel verbindt de vooruitziende blik aan de ene kant met reeds bestaande automatismen aan de andere kant.” (301)

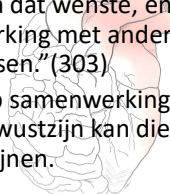

maieutiek 2016-college8

Individu en groep

“Het voorstellingsniveau van het 'zelf in de kennisact' komt het organisme ten goede omdat het het hele gedrags- en kennisapparaat richt op het zelfbehoud, zoals Spinoza dat wenste, en uiteindelijk ook op samenwerking met anderen, zoals wij dat behoren te wensen.” (303)

Menselijke cultuur is altijd op samenwerking gebaseerd, maar juist het bewustzijn kan die onbewuste ervaring ondermijnen.

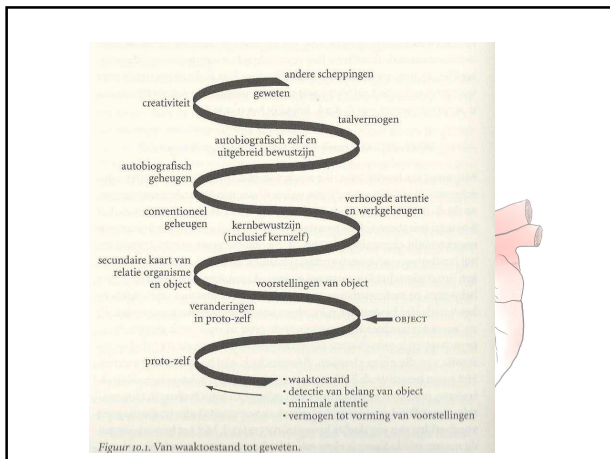
maieutiek 2016-college8

Wie ben ik?

- Wat ik als 'ik' ervaar is dus een samenspel van mijn lichaam, de condities waaronder dat lichaam gevormd is en leeft en de context waarin dat lichaam contact heeft met andere levende wezens en andere ikken. De protozelf aspecten zijn deel van de trap naar boven waar het uitgebreide bewustzijn ontstaat en ik mijzelf als 'ik' kan ervaren en zelfs kan ervaren dat “ik mijzelf niet was”.
- Dat 'ik' is de meest stabiele factor die we hebben in deze veranderende wereld, maar het is niet statisch.

maieutiek 2016-college8

Denken en voelen

- Denken maakt objecten tot feiten en geeft ze daarmee een stabiliteit die ze in de werkelijkheid wellicht niet hebben. Het ontwikkelen van een rationaliteit waarin het gevoel werd buitengesloten leek aan die stabiliteit bij te dragen. Nu we moeten erkennen dat gevoelens en emoties deel uitmaken van het denken en kennen wordt die stabiliteit verbroken.
- Gevolg is niet totaal relativisme maar proces-denken

maieutiek 2016-college8